

Örvendetes tény, hogy mindezek ellenére a Bánság nagyobb nemzetiségei közül egyedül a magyaroknál van természetes szaporodás. Ennek megfelelően az 1930. évi népszámláláskor megállapított 97.803 magyar helyett legalább 100 000 él a Bánságban. Mégpedig minden szervezet nélkül. Mert a Magyar Párt felosztása óta „a magyarság egyetemes szervezete egyelőre csak a lelkekben él, a jövőtől várva, hogy számára újra külső keretet is adjon, amely a felosztotttnál is tökéletesebben egyesítsen minden magyart és sikeresebben mentse meg minden magyar értéket, az erkölcsieket és anyagiakat egyaránt“.

Dr. Szalkai Zoltán.

Erdős Zoltán: Nemzet-nevelési tervezet. Kecskemét, 1940.

A kultúrpolitika, neveléspolitikai és iskolapolitika oly szorosan összetartozik, hogy egymástól el nem választható. Ha indokolt a panasz, hogy nincs egységes, jól átgondolt és elméletileg is megalapozott kultúrpolitikánk, akkor érthető, hogy annak középponti magvát alkotó neveléspolitikai, főként annak alapvető része, az iskolapolitika élénken foglalkoztatja a magyar nevelésügy elméleti és gyakorlati munkásait. Az éber lelkiismeretű nevelői gondolkodásnak mindenkor fel kell tennie a kérdést: „Vajjon megfelel-e a mai magyar nevelés a nemzetnevelés követelményeinek?“ (Imre Sándor: *Nemzetnevelés*, 1912. 102. lap.) Erdős Zoltán szerint, nyilvánvalóan nem. És pedig azért nem, mert nincs egységes, jól *szervezett* nevelérendszerünk. „... érzem a magyar nevelés-ügy meg nem felelő, nem kielégítő, megoldatlan voltát, s azt a tervszerűtlenséget, amely megnyilvánult az egyes részlet nevelési intézmények legtöbbször öletszerű és kényszerű reformálási próbálkozásai alkalmával.“ (51.) Elsősorban az intézményes nevelésnek „korszerű emberi igényeknek megfelelő“ (11) „szerves egységbe tartozó rendszerét“ (9.) tartja megvalósítandónak.

Jóllehet nemzetnevelési tervezete nem teljes és nem terjed ki a köznevelés egészére, a benne kifejezésre jutó elvek miatt — egyszerűség, fokozatosság, hézagtalanság, egyöntetűség, szelekció rugékonyság, a teljes emberré és teljesen magyarra nevelés gondolata, az általános nevelés és szaknevelés szoros kapcsolata, a köznevelés egységes szervezésére irányuló törekvése — figyelmet érdemel.

A nélkül, hogy szerzőnk egyes részleteiben igen érdekes és figyelemreméltó tervezetét ismertetőnk, csupán a következőket jegyezzük meg: a „Bevezető gondolatok“ (7—12.) és a „Kiegészítő, befejező gondolatok“ (31—37.) c. rész a vázolt Tervezet elméleti alapvetésének tekinthető. Az itt mondottak igazolni látszanak azt a feltevést, hogy szerzőnk nem ismeri, vagy ha ismeri, nem veszi figyelembe a nemzetnevelés pontosan meghatározott és körülírt tartalmát és jelentését. Szilárd meggyőződésünk, hogy a nemzetnevelés szava csak abban az értelemben használható, amint azt a nemzetnevelés elméletének megalkotója, Imre Sándor, alapvető nagyobb munkáiban (Gróf Széchenyi István nézetei a nevelésről 1901., *Nemzetnevelés*. Jegyzetek a magyar művelődési politikához 1912., *Mi a nemzetnevelés?* 1919., *Neveléstan* 1928., *A neveléstudomány magyar feladatai* 1935.) körvonalazta. Ez a jelen esetben azért is fontos, mert a nemzetnevelés, mint sajátos magyar nevelélméleti rendszer nemcsak a nevelői gondolkodás mélyítésére és fegyelmezésére szolgál, hanem a nemzet jelleméhez és jelen helyzetéhez alkalmazkodó, a múlt tanulságait is érvényesítő, valóban a nemzet jövőjét szolgáló nemzeti módon történő nemzetnévelés *szervezésének* feltételeit és irányelveit is tartalmazza. Az egységes nemzeti nevelérendszer megalkotása és megvalósítása széles látókört, mindenirányú aprólékos körültekintést igénylő komoly és nehéz feladat. Tárnyi feltétele „az egész nemzet nevelését mindenik vonatkozásban tervszerűvé“ tevő szervezet külső egységét biztosító „*köznevelési törvény*“ megalkotása. (*Nemzetnevelés*, 153). Sem a köznevelés

ogalmának (Neveléstan VI. Bevezetés az iskolai nevelés munkájába. A nevelés szervezete. 1. A nevelés belső és külső szervezete; a köznevelés fogalma. 2. A köznevelés szervezete), sem pedig a köznevelési törvény fogalmának közelebbi kifejezése nem tartozik ide, de ha a köznevelés fogalmát helyesen értjük, annyi az első tekintetre is nyilvánvaló, hogy az iskolák szervezete az egységes és egyöntetű köznevelés szervezetének csak egyik részletét alkotja.

A nemzetnevelés egységes szervezése és törvényes rendezése tehát jóval több, mint a szerző által közölt tervezet törvénybe iktatása.

A Tervezetben kifejezésre jutó nemes törekvések elmélyítése érdekében különösen a Nemzetnevelés 2. részében mondottakra hívjuk fel a figyelmet. (Jegyzetek a magyar nemzetneveléshez: I. Mai köznevelésünk és a nemzetnevelés, II. A magyar nemzetnevelés szervezésének fő szempontjai, III. A nemzetnevelés feltételei és tennivalók a szervezés előkészítésére.)

W.

Nevelési arcképek egy szatirikus regényben. Tersánszky J. Jenő: *Az én fiam!* Athenaeum, 1940.

Önéletrajz formájában beszéli el a regény hőse, Csányi Sándor, milyen kalandokba keveredett a gimnázium III-ik osztályában, hogyan lett „notórius” diák-társával együtt jeles tanuló, hogyan sodródott ugyanakkor a züllés felé gazdag, agyonkényeztetett osztálytársának befolyása alatt s végül: hogyan hagyta ott az iskolát, hogy a vándorszínészek közé álljon? Ilyen végkifejlésre az élet és irodalom egyformán mutat példákat. A viharzó lelkű Petőfit és a szelídlelkű Arany Jánost egyaránt vonzotta a színpadi dicsőség s az sem új dolog, hogy a tanárok magatartása sokszor meghatározza a tanulók életmenetét. De a művész keze érintése mégis új szint, új értelmet ad a régi, megszokott anyagnak és Tersánszky J. Jenő könyve is frissen, újszerűen hat, mert eredeti módon világítja meg két diák életalakulását, kettős életét s azt a szuggerráló hatást, amellyel — inkább ösztönösen, mint tudatosan — *egy más sorsát* irányítja.

A tanárok arcképei közül Ormányoky és Grigorek Vladimir jellemrajza emelkedik ki. Az első a szelíd, az elnéző tanárok mintaképe, a jóságos, minden diák-huncutságo: elsímítani kész osztályfőnök prototípusa. Régi, hagyományos módszerekhez ragaszkodik: a „kitűnő” tanulókat az első padokba, a „notóriusokat” a hátsókba ülteti. Az igazgató átadja a III. osztályos jómadarak osztályfőnökségét a szigorú Grigorek Vladimirknek, aki már az első bemutatkozáskor megismerteti a diákokkal, hogy most a dolgok új rendje következik. Arra a kérdésre: „megértették-e” — az e ész osztály igenlően felel, csak egyetlen diák felel rá gúnyos mekegéssel. Grigorek keresi a tettest. Senki sem jelentkezik. Megrovással és tandíjvesztéssel fenyegeti meg az egész osztályt, mire az egyik szegény diák szeméből sűrűn potyog-nak a padra a könnyek. Csányi Sándort megindítja ez s magára vallja a bűnösséget. Erré Ibrahim Dezsőben is megmozdul a lelkiismeret s bevallja, hogy egyedül ő volt a tettes. Grigorek meérója Dezsőt és Sándorral együtt *„Notóriusok előre!”* jelszóval az első padba ülteti, hogy folyton szem előtt legyenek.

Igy kerül egymás mellé és így kerül elválaszthatatlan baráti szövetségbe Dezső, a gazdag kereskedő csemetéje és Sándor, a szegény kovácsmester ütött-kopott gyermeke.

Ennek a barátságnak első következménye, hogy Dezső „kiszekálja” régi instruktorát, a hatodikos Pilgert, ezt a lázasan törtető figurát, aki egyszerre „köztisztelet és közutálat tárgya” s ügyes diplomatikus eljárással eléri, hogy helyette Sándort teszik mellé instruktornak, aki maga is csak javítóval jutott a III. osztályba.